

Усатенко О.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В КОМПАНІЯХ ПО УПРАВЛІННЮ АКТИВАМИ

У статті досліджені проблеми організації системи бухгалтерського обліку власного капіталу в компаніях по управлінню активами. Проведено аналіз географічного розташування КУА в Україні. Означені основні завдання організації системи бухгалтерського обліку КУА. Визначені специфічні принципи, які виникають в залежності від цілей та напрямків діяльності КУА. Проведено аналіз розмірів статутного та резервного капіталів КУА Дніпропетровської області. Визначена структура резервного капіталу КУА. Для забезпечення стабільної роботи КУА запропоновані елементи наказу про облікову політику.

Ключові слова: власний капітал, статутний капітал, резервний капітал, компанії по управлінню активами, завдання та принципи бухгалтерського обліку, елементи наказу про облікову політику.

Постановка проблеми. Наразі в Україні спостерігається стійкий інтерес потенційних інвесторів до функціонування фінансових установ та компаній з управління активами венчурних фондів, що сприяє бурхливому розвитку діяльності з управління активами. За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу за липень 2016 р. у країні працюють 304 компанії по управлінню активами, в управлінні яких знаходяться 1217 різноманітних інвестиційних фондів. Організація обліку власного капіталу має велике значення для компаній по управлінню активами (далі – КУА) як ризикового інвестора. Від системи організації бухгалтерського обліку власного капіталу залежить не тільки ефективність управління інвестиційною та господарською діяльністю КУА, а також перспектива стратегії розвитку. Саме це підтверджує важливість та актуальність питання організації системи обліку власного капіталу компаній по управлінню активами.

Таким чином, загальна проблема, якій присвячено дослідження, полягає в удосконаленні системи організації бухгалтерського обліку власного капіталу як об'єкта управління компаній з управління активами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових та прикладних досліджень з питань організації системи обліку власного капіталу свідчить про багатогранність досліджень, присвячених обліковим і аналітичним аспектам формування, складу та руху власного капіталу. Сучасним теоретичним та практичним аспектам організації бухгалтерського обліку власного капіталу присвячені роботи

Ф.Ф. Бутинця [1], В.С. Леся [2], В.В. Сопко [3], М.Ф. Огійчука [4], В.П. Завгороднього [5], О.П. Войналовича, І.Л. Томашевської [6], Є.В. Мниха А. Д. Бутко, О.Ю. Большаковой, Г.О. Кравченко, Г.І. Никоновича [7]. Проте окремі питання удосконалення системи організації бухгалтерського обліку в компаніях з управління активами залишаються невирішеними та потребують подальшого розроблення.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження, результати якого запропоновані у цій статті, є удосконалення системи організації бухгалтерського обліку власного капіталу як об'єкта управління компаній з управління активами шляхом проведення аналізу існуючого стану системи організації бухгалтерського обліку власного капіталу в компаніях по управлінню активами Дніпропетровської області та запропоновання елементів наказу про облікову політику КУА.

Опис основного матеріалу дослідження. Функціонування ринку спільного інвестування в Україні забезпечується за рахунок створення венчурних фондів та небанківських установ, що формують їх активи — компаній з управління активами. На рис. 1 наведено аналіз географічного розташування КУА в Україні на початок 2016 року.

Рис. 1 показує, що найбільша кількість КУА приходить на м. Київ - 163 компаній. Окрім Києва, найбільша концентрація бізнесу з управління активами приходить на Дніпропетровську – 21, Харківську – 18 та Одеську – 9 області, тому, дослідження організації системи обліку власного капіталу проводилась на прикладі компаній з управління активами Дніпропетровської області.

© Усатенко Ольга Вікторівна, к.е.н., доцент, докторант кафедри обліку і аудиту, Житомирський державний технологічний університет, тел.: +38(050)5828982, e-mail: UsatOl@yandex.ru

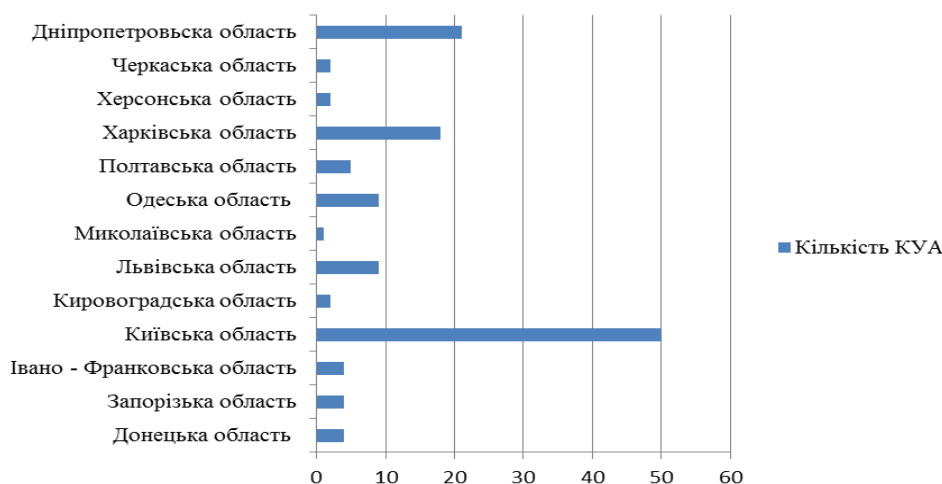

Рис. 1. Географічне розташування КУА в Україні на 2016 рік*

* Складено автором за даними [8]

Бухгалтерський облік є головним джерелом забезпеченням інформацією про стан, рух, структуру та динаміку власного капіталу. Також бухгалтерський облік надає інформацію про саме процес формування власності, обсяг прав учасників, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності суб'єкта господарювання. Така інформація край необхідна для прийняття обґрунтованих та виважених управлінських рішень керівниками [9, с. 230]. Завдання організації системи бухгалтерського обліку КУА полягають в інформаційному забезпеченні процесу управління активами венчурних фондів, а саме:

- надання оперативної інформації для управління суб'єктно-об'єктного процесу інвестиційної діяльності, рахунки документування, ведення реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, складання бухгалтерської звітності для відображення процесів ризикової інвестиційної діяльності;
- надання бухгалтерської звітності для контролю за процесами управління активами венчурних фондів;
- забезпечення оцінки ефективності управління активами.

При формуванні організації системи бухгалтерського обліку КУА слід користуватися як загальними принципами бухгалтерського обліку, так і специфічними принципами, які виникають в залежності від цілей і напрямків діяльності компанії. Ведення ризикової діяльності КУА супроводжується з дотриманням основних двох специфічних принципів бухгалтерського обліку. Перший принцип – «розмежування» виникає з законодавчо встановленої вимоги обліковувати активи венчурних фондів в управлінні окремо від

результатів господарської діяльності компанії. Другий принцип – «належної турботливості» виникає через можливість одночасного управління компанією активами кількох венчурних фондів. Через це може виникнути конфлікт інтересів між кількома венчурними фондами, особливо якщо вони мають однакові інвестиційні стратегії, структуру активів тощо. В цій ситуації КУА змушена приймати рішення на користь одного з них, чим порушуються права іншого. Найважною є необхідність зведення до мінімуму конфлікту інтересів між венчурними фондами в управлінні. Тому управління й облік активів венчурних фондів повинен вестися з підтриманням особисто – довірчих стосунків компанії управителя і фондів в управлінні.

Бухгалтерський облік виступає інформаційним простором для управління власним капіталом, який формує інформацію стосовно: розміру власного капіталу та його структури, відповідності встановленого нормативу; вартості та кількості випущених цінних паперів; зменшення та підвищення номінальної вартості цінних паперів; вилучення власного капіталу; повноту та правильність відображення операцій з власним капіталом; правильність відображення даних стосовно власного капіталу в фінансовій звітності; наявності нерозподіленого прибутку чи непокритих збитків; рух нерозподіленого прибутку, його розподіл між інвесторами; іншу інформацію.

Інформаційний простір бухгалтерського обліку забезпечує розрахунок аналітичних показників, відповідно до яких, в КУА готуються проекти аналітичних рішень. Практика підтверджує, що облікові та аналітичні концепції формування та управління власним капіталом підприємств слід орієнтувати на: інвестиційні рішення (вкладання і накопичення капіталу),

операційні рішення (рух капіталу), фінансові рішення (використання капіталу) відповідно до видів господарської діяльності [10, с.1].

Організація системи обліку власного капіталу КУА повинна, в тому числі, орієнтуватися на пункт 12 глави 3 з розділу II «Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) -

діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами)» [11]. Тобто відповідності суми статутного та резервного капіталу, встановленим нормативам. У таблиці 1 наведено дані щодо розмірів статутного та резервного капіталів КУА Дніпропетровської області.

Таблиця 1

Аналіз розмірів статутного та резервного капіталів КУА Дніпропетровської області*

Назва компанії	Розмір статутного капіталу	Розмір резервного капіталу
ТОВ «КУА «АРБ ІНВЕСТМЕНС»	8000000	5000
ТОВ «КУА»ПРАЙМ ЕССЕТС МЕНЕДЖМЕНТ»	10000000	2500
ТОВ «КУА «УПІ КАПІТАЛ»	12000000	не сформовано
ТОВ «КУА «АКТИВ ІНВЕСТ»	8000000	13000
ТОВ «КУА «МАШМЕТІНВЕСТ»	10100000	2000
ТОВ «КУА «ФІНГРІН»	25000000	167000
КУА «Фінансовий вектор»	20100000	не сформовано
ТОВ «КУА «ПФМ»	10000000	13000
ТОВ «КУА «ЦІМЕКОНІНВЕСТ»	16000000	не сформовано
ТОВ КУА «ДЕЛЬТА»	1228000	20000
ТОВ «ФІНТЕХНОЛОГІЇ»	7450000	9000
ТОВ КУА «Фінансовий капітал»	10000000	4000
ТОВ КУА «Альтус ассетс активітіс»	7000000	516000
ТОВ «Керуючий адміністратор ПФ «Паритет»	7000000	18000
ПрАТ КУА «Академія Інвестментс»	42000000	42000
ТОВ «КУА «АУРУМ»	8001000	не сформовано

* Складено автором за даними [8]

Як показує таблиця 1, розміри статутних капіталів КУА Дніпропетровської області відповідають встановленим нормативам, але спостерігаються порушення щодо розмірів резервного капіталу, який створюється для відшкодування збитків, що можуть бути завдані КУА венчурним фондам, які знаходяться в її управлінні. Розмір резервного фонду КУА визначається установчими документами, але не

може бути менш ніж 25 % від статутного капіталу. Формування резервного капіталу КУА відбувається за рахунок чистого прибутку шляхом щорічних відрахувань, розмір яких також визначається установчими документами КУА, але не менш ніж 5 % від чистого прибутку. Структура резервного капіталу компаній з управління активами наведена на рис. 2.

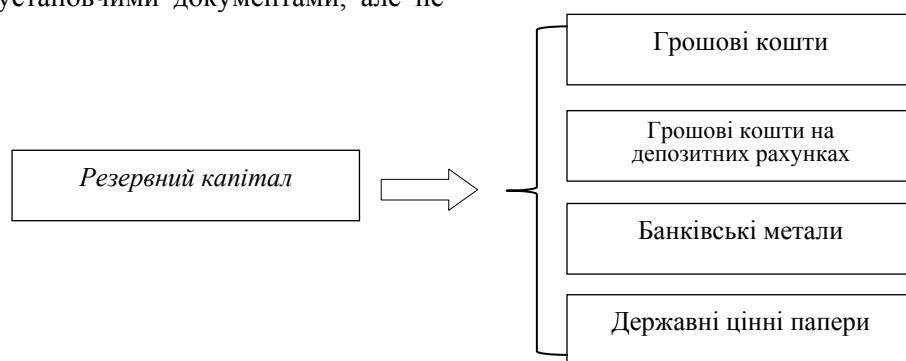

Рис. 2. Структура резервного капіталу компаній з управління активами*

* Складено автором за даними [8]

Підставами для використання коштів резервного фонду КУА є рішення уповноваженого органу КУА, судові рішення, інші випадки, передбачені чинним законодавством [12].

Таким чином виявлено, частина КУА не формують резервний капітал, чи формують його

у розмірах, які не відповідають встановленим нормативам, що являється деяким нерозумінням власників та керівників компаній щодо ролі резервного капіталу в управлінні активами при здійсненні ризикової інвестиційної діяльності. Резервний капітал фактично є запасним

фінансовим джерелом, що створюється як гарантія стабільної роботи компаній та дотримання інтересів венчурних фондів, які знаходяться в управлінні. Більший резервний капітал надає більшу різноманітність варіантів можливостей подолання збитків власникам та керівництву компаній з управління активами. Тобто при отриманні збитків компанії з управління активами позбавляються «буферу»,

який би зменшував їх негативний вплив, та будуть погашені за рахунок іншого майна компаній.

Тому для забезпечення стабільної роботи компаній з управління активами, що буде як попереджувальний захід, в установчих документах КУА та в наказі про облікову політику слід зазначити ряд елементів, які показані на рис. 3.

Рис. 3. Основні елементи наказу про облікову політику щодо обліку власного капіталу компанії з управління активами*

* Розроблено автором

Запропоновані елементи облікової політики усунуть не тільки невідповідність розмірів резервного капіталу встановленим нормативам, а також покращать результативність інвестиційних та фінансових управлінських рішень з розміщення капіталу завдяки формуванню в бухгалтерському обліку той інформації, яка дозволить відслідковувати стан, рух, зміни і фінансові результати розміщення власного капіталу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід відмітити, що організація обліку власного капіталу має велике значення для компаній по управлінню активами як ризикового інвестора. Від системи організації бухгалтерського обліку власного капіталу залежить не тільки ефективність управління інвестиційною та господарською діяльністю КУА, а також перспектива стратегії розвитку. Запропоновані елементи облікової політики

значно підвищать якість облікового процесу завдяки формуванню в бухгалтерському обліку той інформації, яка дозволить відслідковувати стан, рух, зміни і фінансові результати розміщення власного капіталу. Як наслідок – забезпечення компанії з управління активами рівня прибутку з урахуванням наявності ризику венчурної діяльності.

Сучасні економічні умови здійснення господарської діяльності викликають необхідність використання господарюючими суб'єктами окрім власного капіталу, ще й позикового, залучення якого призводить до виникнення зобов'язань. Тому перспективами подальших досліджень з даної тематики є розробка методичних підходів до обліку зобов'язань компаніями з управління активами в умовах ризику з метою формування обліково-аналітичного забезпечення управління їх діяльністю.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець, Ф. Ф. Облікова класифікація капіталу на початку ХХ ст. Текст / Ф. Ф. Бутинець // Вісник ЖІТІ. – 2001. – №18. – (Серія. Економічні науки). – С. 35–39.
2. Лень, В. С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика Текст : навч. посіб. / В. С. Лень, В. В. Гливенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 556 с.
3. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) : моногр. / В. В. Сопко; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана, Ун-т економіки і права "КРОК". - К. : Центр навч. л-ри, 2006. - 312 с. - Бібліогр.: с. 247-263. - укр.

4. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах. За ред. М.Ф. Огійчука. Видання друге, перероблене і доповнене. – Київ, “Вища освіта”, 2003 р. – С. 521–542.
5. Завгородній В.П. Бухгалтерський учет в Україні. 5-е издание, доп. и перераб. Киев, «Издательство А.С.К.», 2003. – С. 525–528, 530–551.
6. Організація бухгалтерського обліку. Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська. Підручник, 4-те видання, доповнене, перероблене. Житомир, П.П. “Рута”, 2005 р. – С. 360–363, 370–371.
7. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства : Моногр. / Є. В. Мних, А. Д. Бутко, О. Ю. Большакова, Г. О. Кравченко, Г. І. Никонович; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2005. - 231 с. - Бібліогр.: с. 226-228. – укр.
8. Компанії з управління активами Дніпропетровської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/companyandfunds/amc/dnipropetr.htm>.
9. Усаєнко О.В. Методика бухгалтерського обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів венчурних фондів/ Науково – виробничий журнал «Інноваційна економіка» № 1 – 2 2016 (61). – С.230 – 234
10. Тягнирядно Л.Л. Облік та аналіз власного капіталу акціонерних товариств: автореф. дис. ... канд. економ. наук. Київ, 2010. - 26 с
11. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) - діяльності з торгівлі цінними паперами. Затверджено Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.07.2013 р. № 1281. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0857-13>.
12. Положення про особливості здійснення діяльності з управління активами інституційних інвесторів. Затверджено Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 06.08.2013 № 1414. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1486-13>.

REFERENCES

1. Butynets', F.F. (2001). Oblikova klasyfikatsiia kapitalu na pochatku XX st. [The accounting classification of the capital in the early XX century.]. *Visnyk ZhITI – ZhITI Herald* (ser. Economic sciences), 18, 35–39 [in Ukrainian].
2. Len', V.S. & Hlyvenko, V.V. (2006). *Bukhhalters'kyj oblik v Ukraini: osnovy ta praktyka [Accounting in Ukraine: Fundamentals and Practice]*. K.: Tsentri navchal'noi literatury [in Ukrainian].
3. Sopko, V.V. (2006). *Bukhhalters'kyj oblik kapitalu pidpriemstva (vlasnosti, pasyviv) [Accounting of the capital of the company (property, liabilities)]*. K.: Tsentri navch. literatury [in Ukrainian].
4. Ohijchuk, M.F. (2003). *Bukhhalters'kyj oblik na sil'skohospodars'kykh pidpriemstvakh [Accounting at agricultural enterprises]*. (2nd ed., rev.). Kyiv: “Vyscha osvita” [in Ukrainian].
5. Zavorodnyj, V.P. (2003). *Bukhhalters'kyj uchet v Ukrayine [Accounting in Ukraine]*. (5th ed., rev.). Kyev: «Yzdatel'stvo A.S.K.» [in Russian].
6. Butynets', F.F., Vojnalovych, O.P. & Tomashev'ska I.L. (2005). *Orhanizatsiia bukhhalters'koho obliku [The organization of accounting]*. (4th ed., rev.). Zhytomyr, P.P. “Ruta” [in Ukrainian].
7. Mnykh, Ye.V., Butko A.D., Bol'shakova, O.Yu., Kravchenko H.O. & Nykonovych H.I. (2005). *Analiz i kontrol' v systemi upravlinnia kapitalom pidpriemstva [Analysis and control in the system of the management of the company's capital]*. Kyiv: Kyiv National Commercial and Economic University [in Ukrainian].
8. Kompanii z upravlinnia aktyvamy Dnipropetrovs'koi oblasti [Asset management companies in Dnipropetrovsk region]. (n.d.). www.uaib.com.ua. Retrieved from: <http://www.uaib.com.ua/companyandfunds/amc/dnipropetr.htm>. [in Ukrainian].
9. Usatenko, O.V. (2016). *Metodyka bukhhalters'koho obliku vypusku ta pervynnoho rozmischennia tsinnykh paperiv venchurnykh fondiv [The accounting method of the issue and initial placement of securities of venture funds]*. *Naukovo – vyrobnychyj zhurnal «Innovatsijna ekonomika» - Scientific production journal "Innovative Economy"*, 1 – 2 (61), 230 – 234 [in Ukrainian].
10. Tiahnyriadno, L.L. (2010). *Oblik ta analiz vlasnoho kapitalu aktsionermykh tovarystv [Accounting and analysis of the equity of joint stock companies]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. *Litsenzijni umovy provadzhennia profesijnoi diial'nosti na fondovomu rynku (rynku tsinnykh paperiv) - diial'nosti z torhivli tsinnymy paperamy. Zatverdzheno Rishenniam Natsional'noi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 23.07.2013 r. № 1281. [Licensing conditions for professional activity on stock market (securities market) – the activity in securities trading. Approved by the National Commission on Securities and Stock Market from 23.07.2013 № 1281].* (n. d.). [zakon5.rada.gov.ua](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0857-13). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0857-13> [in Ukrainian].
12. *Polozhennia pro osoblyvosti zdiysnennia diial'nosti z upravlinnia aktyvamy instytutitsijnykh investoriv. Zatverdzheno Rishenniam Natsional'noi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 06.08.2013 № 1414. [The provisions of the peculiarities of the asset management of institutional investors. Approved by the National Commission on Securities and Stock Market from 06.08.2013 №1414].* (n. d.). [zakon3.rada.gov.ua](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1486-13). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1486-13> [in Ukrainian].